

CEVAR, 'alimentar els animals', junt amb *cevdador*, *cevament* i *cevo*, són paraules més aviat tardanes i poc desenrotllades en català, del mateix origen que els cast. *cebo* i *cebar*, o sigui del ll. *CĪBUS* 'aliment'; en part es tractarà de castellanisme (en tot cas ho és *cevar* en l'acc. § 3 d'*AlcM*, i probablement també en la § 2. Hi hagué una variant mossàrab *atxevo*, *atxevar* (de la qual hem tractat ja en aquest diccionari en el lloc corresponent) i no exclouem la possibilitat que en una part dels testimonis valencians de *cevar* 'posar esquer als animals' hi hagi adaptació del mossarabisme (*atxevar* a la ç-normal en fonètica catalana.

Cevira, V. *civera* *Cevo*, V. *cevar* *Cia*, V. *ciar*

CIAN(O)-, forma prefixada del gr. *χῠανος* 'blau', 'blau fosc' en compostos i derivats savis: *cianogen* [-no, 1868, *SLitCosta*], format amb *γεννώω* 'jo engendro'; d'ací *ciànic*, *cianat*, *cianur* [1868, id.], *cianhídric*; *cianosi*, *cianític*. *Cianofilla*, *cianúric*, etc.

CIAR, 'remar cap enrere, tallant l'aigua amb la popa', mot nàutic comú amb el port. i cast. *ciar*, oc. mod. *sià*, venec. *siare* i genov. *sciare* (> italià); d'etimologia incerta; s'indiquen diverses explicacions que compten amb certa base, en àrab, en grec, en basc, i com a derivat de *cia* 'os de l'anca', per l'esforç que ha de desplegar aquesta part del cos quan cien, però cap d'elles (ni la darrera, que és potser la menys arbitrària) no convenc, sobretot perquè no compten amb punts de suport prou fermes per descartar les altres. □ 1.ª doc.: c. 1460, Joanot Martorell.

«Totes les galeres anaven ajustades per dar scala en terra, e anaven-se tan prop que quasi lo palament se tocava; com foren prop de terra, que ja podien donar les scales, totes se voltaren, perquè *ciant* acostassen les popes en terra per exir la gent» (Ag. I, p. 365, cap. 99). En el Nebrija de Busa, de 1507: «*ciar*, remant atrás: retrocieo, -es» (B VII, 1.11). Mot sempre d'ús general en tot el territori de la llengua, que he sentit igualment en la costa del Princ., en la valenciana i a les Illes (entre els pescadors de Cabrera, vaig observar, p. ex., el 1968, com oposaven *sià* a *vogá*). En castellà apareix ja mitja dotzena de vegades en autors del segon quart del S. xv (un o dos podrien inclús ser del primer quart, en els *Cançoners* de Baena i de Stúñiga, en el Mq. de Santillana i en Juan de Mena: «con tanto lastre tu barca / *ciará* quando la remes» (*Coplas contra los Siete Pecados Mortales*): tots ells com un mot nàutic. En portuguès es troba ja *cear* diverses vegades c. 1550 en João de Barros i en Lopes de Castanheda, gall. *cear* «ciar, cejar, recular» (*RLus*, VII, 207).¹

També *sià* és occità, però almenys pel que fa al sentit nàutic, només n'hi ha notícia en textos moderns (cf. infra). L'it. *siare* apareix c. 1500 en el cant II del *Ciriffo Calvaneo*, degut a B. Giambullari († 1525), la variant *assiare* en Luca Pulci († 1470) i el venec. *ziare* es documenta el 1536 (Jal, s. v.).² El fr. *scier* en la nostra acc. nàutica és un mot poc genuí, car Jal afir-

ma que en francès es diu *culer* o *nager à culer*: els testimonis francesos més antics són els de Duez (1674) i Cotgrave (1611), que el porten en l'ortografia *sier*: tractant-se d'un mot integrant de la terminologia nàutica del Mediterrani, allí ha de ser italianisme o occitanisme. Des de l'italià va passar també al croat *šijat* [S. xvi, Ragusa: Deanović, *ARom*, XXI, 271] i al neogrec *σιόπω* (d'on el turc *si(y)a*), mentre que en l'àr. magrebí *siar* (Jal, que ja per la seva -r es delata com a manlleu romànic evident) ha de ser manllevat de l'italià o del català.

Importa molt de notar que oc. ant. *siar* apareix amb un sentit de 'cessar, deixar' (*siar d'amar*, *sià ta foldat*) en dos textos de la segona meitat del S. XIII, un d'ells marsellès, o més aviat en tres.³ Sobta la gran antiguitat d'aquests testimonis, tant sobta que junt amb llur significat no nàutic, ens posen en sospita de si aquesta aparició en l'occità medieval no ha de fer canviar la direcció de les nostres indagacions.

Em decanto però, a creure que no, tenint en compte que l'acc. nàutica (i més en un sentit tan especial) no era pròpia per sortir en les obres dels trobadors; però tanmateix seria anterior a la figurada que ara ens preocupa. En castellà. en efecte, presenciem històricament com des de 'ciar' es va passar figuradament al sentit de 'retirar-se, recular' (que Cuervo i el *DAut.* registren parlant d'un exèrcit des de 1552) i modernament 'cessar, aflluixar en un afer' [S. XIX]. I és no sols en castellà perquè també va haver-hi en francès una arrencada en aquest sentit, que almenys així ho va escriure Montaigne: «en la journée de Platée, ne pouvant ouvrir la phalange persienne, s'avisèrent de s'écarter et *sier* en arrière, pour par l'opinion de leur fuite, faire rompre et dissoudre cette masse» (*Essais* I, cap. 12, p. 72). Testimoni preciós, de c. 1580, no sols perquè permet d'antedatar una mica el mot francès, sinó també perquè s'ha de tractar de la consigna de l'enginyós i espiritual moralista: «que le français y arrive si le français n'y arrive pas»: en aquest terme nàutic hem de veure-hi, doncs, més aviat un gasconisme que un ús estrictament francès, i alhora, doncs, una nova prova de com els occitans estiregassaven el radi semàntic del mot introduint-lo en l'esfera figurada i abstracta.

Fins a 1950 els etimòlegs de prestigi no han emès més que tres opinions etimològiques, i totes tres s'imposa rebutjar-les rotundament, car dues d'elles no es podrien justificar en l'aspecte fonètic més que si el mot fos manllevat del francès en totes les llengües romàniques, quan tot prova que precisament és el francès el que el prengué de les altres: salta a la vista que fonèticament no pot venir ni de SECARE 'tallar' (D'Ovidio, Baist) ni del gal *SELIARE 'solcar' (> fr. *siller*: M.-Lübke, Gamillscheg i Rohlf): més críticament Diez, Cuervo i Jal reconeixen que és d'origen desconegut. No és menys temerari Moll (*AlcM*) en suggerir que vingui d'un *CIARE pel ll. CIÈRE 'posar en moviment': idea mancada de tota base semàntica, car fins admetent que la traducció *retro ciere* donada per Nebr. (no equivalència sinó mera explicació para-